

STUDIA GENERALIA 2007

Sanan mahti - Mikael Agricola 450 vuotta

Helsingin yliopisto 4.10.2007, Porthania (Yliopistonkatu 3), klo 17.00–19.00

KIITOS SULLE AGRICOLA KIELESTÄMME KAUNIISTA

Professori Auli Hakulinen
Miten suomi voi nyt?

Taustaksi: Puoli vuosituhatta ei ole kielen elämässä pitkä aika. Kielen rakenne, sen kova ydin, ei siinä ajassa juuri liikahta. Mutta kehittyvän kirjakielen historiassa aika on jo tuntuva pitkä, samoin sen vaikutus kehitteillä olevaan kielimuotoon – varsinkin kun samanaikaisesti koko maailmankuva on muuttunut – ja tietysti myös kielen käyttäjien määrä kasvanut. Agricolan aikoihin Turussa eli noin 1500 ihmistä, ja suomen murteita puhuvia oli kaikkiaan noin neljännesmiljoona, siis vajaa puolet Helsingin nykyisestä väestöstä. Kun Agricola ponnisteli käännöstehtävässään, Kolumbus oli jo löytänyt Amerikan ja Kopernikus juuri esittänyt mullistavan pidetyn todistuksensa aurinkokeskeisestä maailmankuvasta. Sitä esimerkiksi Luther ei ollut valmis hyväksymään, koska se oli Raamatun vastainen

Suhteutan luennollani suomen kielen nykytilanteen kolmeen Agricolan ansioon:

1) Agricola oli ensinnäkin kääntämisen alullepanija. Hänen toimintansa mahdollisti suomalaisten liittymisen yhteiseen eurooppalaiseen perinteeseen. Tarkastelen sitä, mikä on kääntämisen asema ja merkitys nyt 2000-luvulla. Onko leiviskästä pidetty huolta? Näyttää siltä, että määrätietoinen kaunokirjallisuuden kääntäminen tuottaa hyvää satoa, mutta tilanne ei ole yhtä hyvä kaikilta osin tieteellisten tekstien saatavuudessa; tähtitiede ja lääketiede lienevät suomentamisessa ansioituneimpia. "Valtio tukee nimenomaan suomalaista kirjallista toimintaa" (Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan puheenjohtaja Jussi Nuorteva). Sen, mikä on suomalaista kirjallista toimintaa, voi tulkita eri tavoin.

2) Agricola oli sanaston luoja ja kehittäjä, sanojen noutaja murteista hengelliseen ja kirjalliseen käyttöön. Mistä sanat nyt tulevat? Onko tekniikan sanastokeskus tuomittu Sisyfoksen töihin? Miten arkinen sanasto voi mummonmökissä laajakaistalla? Pohdin hieman sanaston tietoisesta kehittämisestä sille, millaiseksi nyky-suomi on muodostunut.

3) Agricola on kirjakielen isä – mutta miten kirjakieli voi nyt? Kirjoitettu sana ei ole enää pyhää, kirjoitettu ja puhuttu kielenkäyttö ovat rajun uusjaon kourissa, jonka vaikutuksia ei vielä voi selvästi nähdä. Monen mielestä kirjoitetun kielen muuttumisessa on kyse rappiosta. Mutta haluan kysyä, onko väistämätön muutos aina rappiota? Muutama sana on ehkä tarpeen siitä, mitä kielen rappio on ja mitä se ei ole.

Suuri yleisö huomauttaa usein kärsimättömästi, että kielentutkijat "eivät tee mitään" kieltä uhkaavien vaarojen torjumiseksi. Lopuksi kerron muutamia sanoja tekeillä olevasta suomen kielen toimintaohjelmasta, joka on Kielilautakunnan, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja Helsingin yliopiston suomen kielen ja kirjallisuuden laitoksen kielipoliittinen hanke. Yksi siihen liittyvä tehtävä on jo meneillään: kartoitetaan aikamme *lingua francan*, englannin kielen asemaa ja suhdetta suomen kieleen eri instituutioissa: tutkimuslaitoksissa, valtion virastoissa, mediassa ja selvitetään, kuinka monella on oma kielipoliittinen ohjelma

Suora lähetys ja videotallenteet internetissä, osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/>.
Luentojen lyhennelmät ja luentosarjan ohjelma löytyy osoitteesta www.helsinki.fi/vst.
Luentosarjan luennot julkaistaan kirjana Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisusarjassa.
Tilaukset: (09) 191 58063 (toimisto), vst@helsinki.fi tai www.sivuilla www.helsinki.fi/vst.

Järjestäjä: Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta
Postiosoite: PL 27, 00014 HELSINGIN YLIOPISTO